

Інноваційний розвиток України: основні пріоритети та перспективи

Крикун Віталій Вадимович

Аспірант, ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0002-6878-2304>

Прийнято: 11. 09.2024 | Опубліковано: 29.09.2024

Анотація. Мета статті полягає у дослідженні основних аспектів інноваційний розвитку України з урахуванням її пріоритетності для забезпечення економічного зростання держави в цілому.

У процесі написання статті використано низку методів, що забезпечили концептуальну цілісність дослідження, зокрема: монографічний; теоретичного узагальнення; аналіз; синтез; метод індукції, дедукції; метод порівняльного та статистичного аналізу.

Результати дослідження свідчать про досить низький рівень інноваційного розвитку України, підтвердженням чому певною мірою можна вважати досить посередні місця країни в міжнародних рейтингах. Підприємства країни, на жаль, не є дуже зацікавленими у впровадженні інновацій, для цього необхідна державна підтримка й незначні обсяги вкладення інвестицій з боку зарубіжних інвесторів, що загалом свідчить про доцільність створення необхідних умов для цього. В результаті проведеного аналізу інноваційної діяльності було виявлено проблеми, що гальмують економічний розвиток держави та зроблені відповідні висновки й пропозиції.

У висновках наголошено на важливій ролі держави в інноваційному розвитку підприємств України, вказується на необхідність державної політики у даному напрямі, наголошено на необхідності створення державної інноваційної інфраструктури. Вказано на важливість розвитку освіти і науки як необхідного фундаменту для втілення інноваційних ідей та розробок. Для підвищення конкурентоспроможності країни необхідно впроваджувати та стимулювати інноваційну діяльність. Перспективи подальших досліджень базуються на досвіді впровадження інновацій на підприємствах України та країн ЄС з урахуванням перспектив євроінтеграції України. Заходами реалізації державної інноваційної політики повинні виступати програми та проекти підвищення конкурентоспроможних, потенційно пріоритетних виробництв за допомогою залучення приватних інституційних інвесторів (комерційних банків, інвестиційних фондів тощо) до реалізації інновацій, а також формування режиму економічного стимулювання інноваційного розвитку підприємництва.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, промисловість, науково-дослідні роботи, інноваційний індекс.

Innovative development of Ukraine: main priorities and prospects

Krykun Vitalii

PhD student of the Private Higher Education Establishment "European University",
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0002-6878-2304>

Abstract. *The purpose of the article is to study the main aspects of the innovative development of Ukraine, taking into account its priority to ensure the economic growth of the state as a whole.*

In the process of writing the article, a number of methods were used that ensured the conceptual integrity of the research, in particular: monographic;

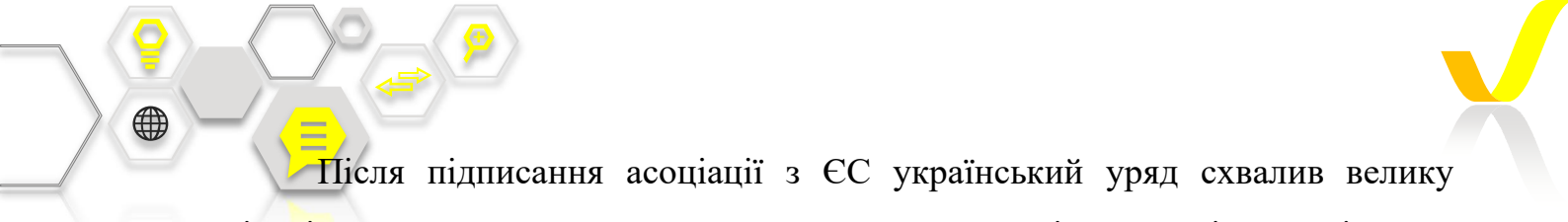
theoretical generalization; analysis; synthesis; method of induction, deduction; method of comparative and statistical analysis.

The results of the study indicate a rather low level of innovative development of Ukraine, which is confirmed to some extent by the rather mediocre places of the country in international rankings. Unfortunately, the country's enterprises are not very interested in introducing innovations, for this they need state support and small amounts of investment from foreign investors, which generally indicates the feasibility of creating the necessary conditions for this. As a result of the analysis of innovative activity, problems inhibiting the economic development of the state were identified, and appropriate conclusions and proposals were made.

The conclusions emphasize the important role of the state in the innovative development of Ukrainian enterprises, indicate the need for state policy in this direction, and emphasize the need to create a state innovation infrastructure. The importance of the development of education and science as a necessary foundation for the implementation of innovative ideas and developments is indicated. In order to increase the competitiveness of the country, it is necessary to introduce and stimulate innovative activities. Prospects for further research are based on the experience of introducing innovations at enterprises of Ukraine and EU countries, taking into account the prospects of Ukraine's European integration. Measures for the implementation of the state innovation policy should include programs and projects to increase competitive, potentially priority industries with the help of attracting private institutional investors (commercial banks, investment funds, etc.) to the implementation of innovations, as well as the formation of a regime of economic stimulation of the innovative development of entrepreneurship.

Keywords: *innovations, innovation activity, industry, research work, innovation index.*

Постановка проблеми. Розвиток інноваційного підприємництва країни перебуває на низькому рівні та до сих пір немає працюючого механізму інноваційного розвитку підприємництва країни.

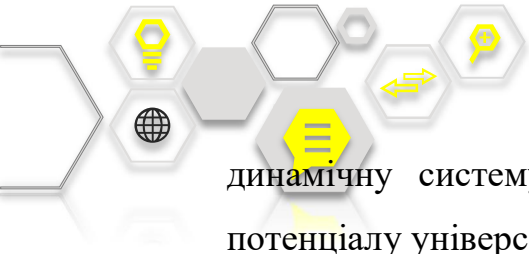
Після підписання асоціації з ЄС український уряд схвалив велику кількість постанов та державних програм, які повинні активізувати інноваційну діяльність підприємств країни, проте більшість з них так і не було реалізовано. Багатьма відомими вченими давно було доведено, що без інноваційної орієнтації державної політики та без підвищення інноваційної активності підприємств не можна досягнути підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств [1; 2; 3; 4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які займаються дослідженням інноваційної діяльності підприємств України, можна виділити І.Г. Яненко [6], В.Г. Андрєєва [7], О.Г. Демченко [8], В.В. Джеджула [9], О.В. Левківський [10] та інші. Науковці займались дослідженням інноваційної діяльності підприємств, як головним фактором для підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародних ринках, з точки зору активізації інноваційної діяльності регіонів України, визначали проблеми та перспективи розвитку.

Голова Української федерації вчених, член Президії Федерації роботодавців України (з 2020 р.) Семиноженко В.П. під час наради з питань удосконалення правового регулювання інноваційної діяльності, заявляв: «Наше стратегічне завдання – побудова інноваційної економіки». Також він заявив: «Це звучить дещо парадоксально, але під час кризи потрібно не економити, а навпаки займатися розвитком, спрямовуючи інвестиції в науку і освіту» [11].

Стадник В. та Головчук Ю. в своїй науковій праці вказують на те що, інноваційний потенціал підприємства в умовах інформаційної економіки може формуватися і ефективно використовуватися за рахунок тісної співпраці з партнерами по ланцюжку створення споживчої цінності. Така співпраця може бути налагоджена на основі концепції маркетингу взаємодії [12].

Вчений Ціпуринда В. в своїй праці наголосив, на тому, що підприємство повинно бути відкритою системою, яка невпинно само розвивається, і, для досягнення ефективного розвитку воно повинно покладатись на: структурно-

динамічну систему узгодженого розвитку усіх складових інноваційного потенціалу універсальну систему управління, яка забезпечує його оптимальну інноваційну діяльність на всіх етапах розвитку (структурування, розвиток горизонтальних зв'язків між підсистемами, управління ієрархічними зв'язками та трансформаційним виходом на більш високий якісний рівень розвитку); колективну систему управління і самоуправління, які розкривають ініціативу та відповідальність кожної людини за інноваційний розвиток підприємства; якісну систему підготовки та перепідготовки управлінських кадрів [13].

Вчений Денисенко П. в своїй науковій статті розглядає доцільність створення технопарків на прикладі країн ЄС, які б допомогли підприємствам реалізувати свої інновації [14].

Професор Дикань В. вказує на важливість в системі державного регулювання процесів інноваційного розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, комплексу фінансово-інвестиційних інструментів, які представлені грантовими програмами для реалізації цифрових змін у сфері малого та середнього бізнесу, пільговим кредитуванням, системою мікрофінансування проєктів цифрової трансформації бізнес-суб'єктів, інструментами гарантування, страхування та кредитування експортних операцій, форфейтингом, акціонуванням, лізингом, факторингом, інвестиційним кредитуванням, кредитними канікулами для малого та середнього бізнесу у перші місяці реалізації інноваційних проєктів, механізмами проєктно-грантового фінансування, мікрокредитуванням, краудфандингом та венчурним фінансуванням інноваційних проєктів суб'єктами малого та середнього бізнесу [15].

«Процес інноваційного розвитку у стратегічному ключі передбачає три базові фази, зокрема: виявлення проблем інноваційного розвитку та встановлення необхідних змін, розробка спрямованої на вирішення проблем стратегії та її безпосередня реалізація в ході господарювання підприємства». Саме такий підхід, на думку Діденка О. та Моторної Ю., має дозволити

реалізувати трьохрівневу модель досягнення підприємством цілей, серед яких: впровадження комплексу об'єктивно необхідних інновацій, як інструменту прогресивного розвитку, формування конкурентного статусу та розвиток інноваційного потенціалу суб'єкта ринку, а також забезпечення його інноваційної безпеки у стратегічному контексті [16].

Професори Дмитрієва О та Вавренюк С. вбачають, що саме інноваційне підприємництво може бути шляхом відновлення економіки та підприємницького потенціалу України в досить скрутні часи, що забезпечить розвиток підприємницької активності, залучення інвестиційних коштів, посилить інвестиційну привабливість нашої держави на та забезпечить інноваційний вектор розвитку [17].

Також проводячи дослідження післявоєнної відбудови країни, вчені Ілляшенко С., Шипуліна Ю та Ілляшенко Н, окреслили основні передумови повоєнного інноваційного зростання економіки України: позитивний міжнародний імідж, інтелектуальний капітал, інституційне забезпечення інноваційного процесу [18].

Вчена Касич А. розглядає національну інноваційну систему, як форму ефективної взаємодії бізнесу, держави, освіти та науки [19].

Вчені Гринько Т. та Козік В., зазначають, що інноваційна діяльність підприємства має бути направлена на задоволення окремих потреб суспільства, проте важлива роль при реалізації інвестиційних програм повинна відводитися підвищенню ефективності використання ресурсів або підвищенню ефективності окремих підрозділів [20].

Вчені Сіленко О., Пуліна Т. та Хмара Н. створили свою авторську методику для визначення аналізу інноваційного потенціалу науково-виробничого підприємства та представили її у своїй праці «Удосконалення управління інноваційною діяльністю науково-виробничого підприємства» [21].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень за проблематикою дослідження,

недостатньо вирішеними залишаються питання, пов'язані з розглядом інноваційного розвитку України з урахуванням її пріоритетності для забезпечення економічного зростання держави в цілому. Велика зацікавленість науковців у даній області досліджень підтверджує актуальність цієї теми. Зокрема, дослідження охоплюють різні аспекти сталого розвитку в багатьох сферах економіки та галузях народного господарства. Проте, в умовах високого рівня невизначеності та динамічності змін дослідження тенденцій інноваційного розвитку національної економіки потребує вивчення та більш детального аналізу як у теоретичному, так і в практичному плані.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні основних аспектів інноваційний розвитку України з урахуванням її пріоритетності для забезпечення економічного зростання держави в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення питання підвищення ефективності управління інноваційним розвитком діяльності галузі та її конкретного господарюючого суб'єкта необхідно перш за все провести комплексну оцінку рівня її інноваційного розвитку.

Згідно прогнозів фахівців, науково-технічний прогрес як джерело економічного зростання в найближчому майбутньому забезпечуватиме до 90% реального збільшення виробництва [17, с. 89].

Отримані результати дозволять побачити рівень та зміну спрямованості в діяльності підприємств, зробити прогноз їхнього впливу на ключові підсистеми галузі, здійснити певні рішення стосовно щодо підвищення та підтримання рівня інноваційного розвитку, вибирати методи, способи, інструменти управління інноваційною діяльністю підприємства. Оцінкам ефективності управління розвитком галузей та підприємств присвячено багато праць українських та зарубіжних вчених.

Одним із головних показників, що демонструють ефективність реалізації інноваційної політики держави – є її місце у світових рейтингах. Україна представлена у багатьох глобальних рейтингах, що оцінюють інноваційний потенціал, інноваційну спроможність та результативність

інноваційної політики нашої країни. Найкраще демонструють інноваційну політику держави такі рейтинги: Глобальний індекс інновацій – ГІІ (The Global Innovation Index), Глобальний індекс стійкої конкурентоспроможності – ГІСК (The Global Sustainable Competitiveness Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів – ГІКТ (The Global Talent Competitiveness Index), Зведений Інноваційний Індекс – ЗІІ (Summary Innovation Index – SII) а також Індекс людського розвитку – ІЛР (Human Development Index)

Аналізуючи рейтинг України за найбільш найпопулярними інноваційної спроможності за 2015-2023 рр. – ГІІ, ГІСК, ГІКТ, ЗІІ – показує, що наша держава посідає досить посередні місця, проте останні роки можемо побачити ріст позицій в багатьох рейтингах, проте початок бойових дій в країні дещо вплинув на місце нашої держави в рейтингах, так в рейтингу ГІІ в довоєнному 2021 році Україна посідала 49 місце (потрапивши в топ 50 із 180 країн світу), в 2022 році відбулося падіння на 57 місце, а в 2023 році бачимо ріст на 55 місце. Україна має значний інноваційний потенціал, що підтверджується даними рейтингів (рис. 1), що є фундаментом конкурентоспроможності державної науково-інноваційної сфери [22].

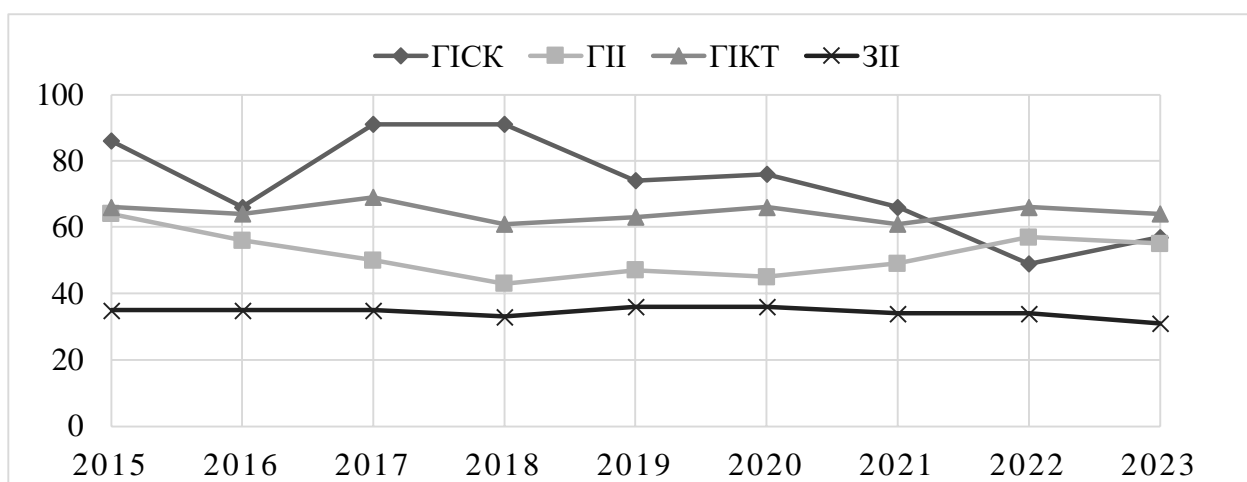

Рис. 1. Рейтинги України за індексами інноваційної спроможності

Проте у науково-технологічній сфері Україна має значну кількість невирішених проблем, поглиблення яких спричинене:

- відсутністю ефективного механізму впровадження інновацій в сфері економічної діяльності з подальшою її комерціалізацією;

- незначною за масштабами державною підтримкою інноваційних проєктів;

- незначним за обсягом рівнем співробітництва між інноваційними підприємствами та науково-дослідними установами;

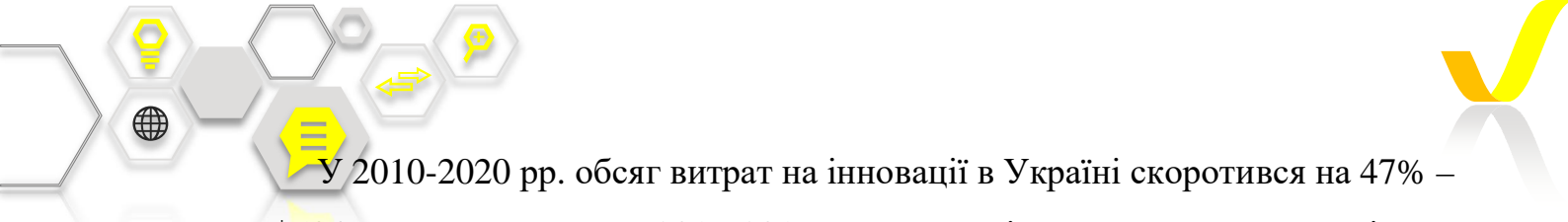
- використанням на недостатньо високому рівні можливостей, які дає Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема щодо науково-технологічного співробітництва, розвитку підприємництва та промисловості [22].

Аналіз науково-інноваційної спроможності України свідчить про доцільність розроблення та використання єдиної, узгодженої науково-технічної та інноваційної політики. До того ж він вказує, що слід здійснити реальні кроки в шляху до реалізації потрібних структурних змін в економіці та науці, а також технологічної модернізації виробництва та стимулювання підприємців до впровадження інновацій.

Система наукових досліджень в Україні представлена науково-дослідними установами та закладами вищої освіти. Так, станом 2024 рік в Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності «Заклади вищої освіти» Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) функціонує 736 закладів вищої освіти та 191 наукова установа [22, с. 59].

Найкраще готовність економіки до нових досягнень показує інноваційна активність її підприємств. Згідно законодавства «інноваційним» є підприємство (або об'єднання підприємств), що розробляє виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг [23].

Відповідно до звітів міжнародних експертів, Україна має дуже низькі показники інноваційної активності. Тоді як рівень інноваційної активності промислових підприємств у розвинених країнах становить 25-30%, в Україні ж це значення за останніми даними Держстату становить лише 14,9% [24].

У 2010-2020 рр. обсяг витрат на інновації в Україні скоротився на 47% – до \$534 млн. При цьому в 2016-2017 рр. спостерігалися «гойдалки» з різким зростанням інноваційних витрат до \$909 млн і подальшим відкотом до \$343 млн. За останні 10 років частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств варіювалася в межах 13,8%-18,9%, зокрема в 2020-му вона становила 16,8%. Рекорд був поставлений в 2016 році – 18,9%. При цьому частка реалізованої інноваційної продукції промислових підприємств в загальному її обсязі залишалася мізерною і за останні п'ять років не перевищувала 2%.

Кількість впроваджених інноваційних видів продукції з року в рік варіюється в межах 2-4 тис. У 2020 році їх кількість зростає в порівнянні з 2019-м на 90% – до 4066, майже досягнувши піку, що мав місце в 2016 році (4139).

Галузь ГМК на тлі загальної ситуації з інноваціями в промисловості виглядає досить непогано. Питома вага інноваційно активних підприємств у галузі видобутку металевих руд та металургії в 2018-2020 рр. склав 21,1% і 13,3% відповідно, в порівнянні з 8,5% компаній в середньому по Україні та 12,9% – в середньому в промисловості.

Витрати на інновації у 2020 році гірничодобувних та металургійних компаній склали 373 млн грн і 1,9 млрд грн відповідно, при цьому, обсяг реалізації інноваційної металургійної продукції у 2019 році склав 14,1 млрд грн, що становило 3,8% від загального обсягу реалізації продукції [25].

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах за роками з 2015 по 2020 наведена у табл. 1, за даними якої.

Таблиця 1

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах з 2015 по 2020 рр.

Роки	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг), усього одиниць	З них		Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, %
			нових для ринку	упроваджених машин, обладнання	
2015	15,2	3136	548	966	1,4
2016	16,6	4139	978	1305	Розрахунок показника не здійснювався
2017	14,3	2387	477	751	0,7
2018	15,6	3843	968	920	0,8
2019	13,8	2148	418	760	1,3
2020	14,9	4066	691	647	1,9

Джерело: [7]

Питома вага витрат за напрямками інновацій за 2020 рік має наступну структуру: на дослідження і розробки – 26,3 % (у 2016 – 10,6 %), на придбання інших зовнішніх знань – 0,4 % (у 2016 – 0,3 %), на машини і обладнання – 68,1 % (у 2016 – 85,4 %), на інші витрати – 5,2 % (2016 – 3,8 %). Порівнюючи з 2016 роком, змінився розподіл витрат за напрямками інновацій, в 2,5 рази збільшилася питома вага витрат на дослідження і розробки, така зміна є сприятливою, і буде доцільною, якщо разом з цим збільшиться обсяг фінансування інноваційної діяльності [24].

Обсяг реалізованої інноваційної продукції з 2018 по 2020 рік зріс на 20387,6 млн грн (59508,97 млн грн – у 2020 році, проти 39121,41 млн грн – у 2018 році), або ж до % загально обсягу реалізованої продукції відбувся ріст на 0,4% (1,1 % – у 2020 році, проти 0,7% – у 2018 році).

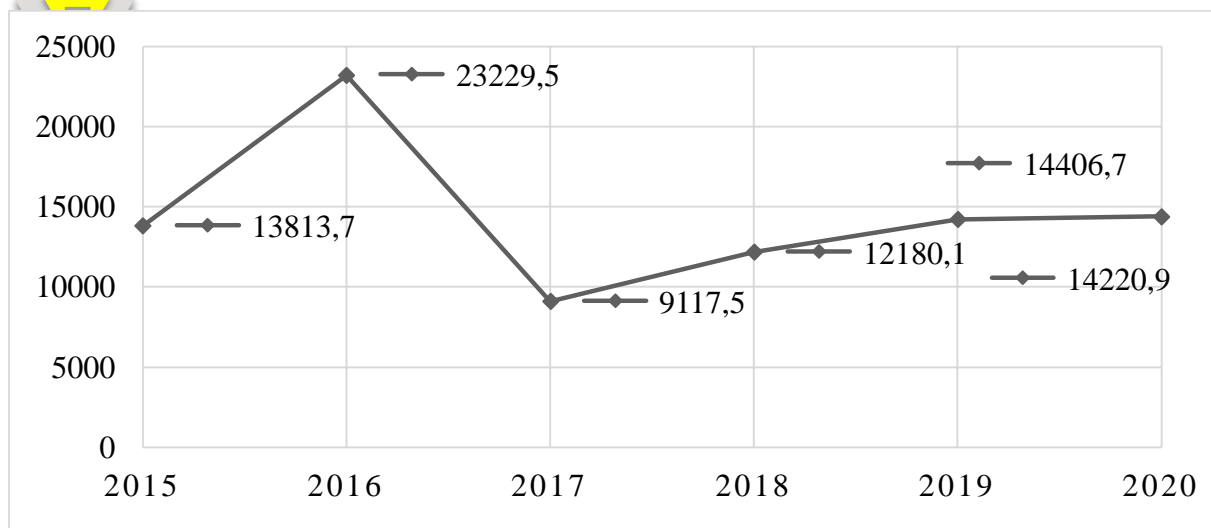

Рис. 2. Витрати промислових на інноваційну діяльність, млн грн

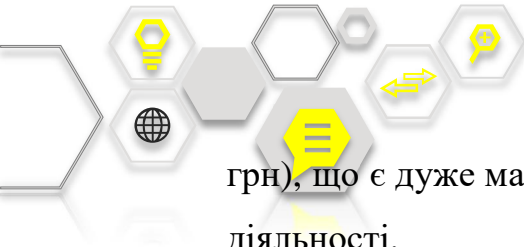
Аналізування даних рис. 2 свідчить про нарощування тенденції до збільшення витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств. Так, у 2020 році загалом на інноваційну діяльність промислових підприємств було витрачено 14406,7 млн грн, що на 185,8 млн грн більше, ніж попереднього 2019 року (14220,9 млн грн).

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Роки	Джерела фінансування			
	власні кошти підприємств, млн грн	кошти державного бюджету, млн грн	кошти інвесторів-нерезидентів, млн грн	кошти інших джерел, млн грн
2015	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	10742,0	639,1	107,0	692,0
2019	12474,9	556,5	42,5	1147,0
2020	12297,7	279,5	125,3	1704,2

Найбільше витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств підприємства здійснюють за власний рахунок. Так із витрачених 14406,7 млн грн за 2020 рік частка власних коштів підприємств становить 85% (12297,7 млн грн). Частка ж коштів із державного бюджету становить лише 2% (279,5 млн грн).

грн), що є дуже малим показником для переходу підприємств до інноваційної діяльності.

Одним із найбільш важливих складових інноваційного потенціалу країни є її кадрове забезпечення наукової та науково-технічної діяльності. Зміни науково-технічного потенціалу України за 2013-2023 роки наведено у табл. 3.

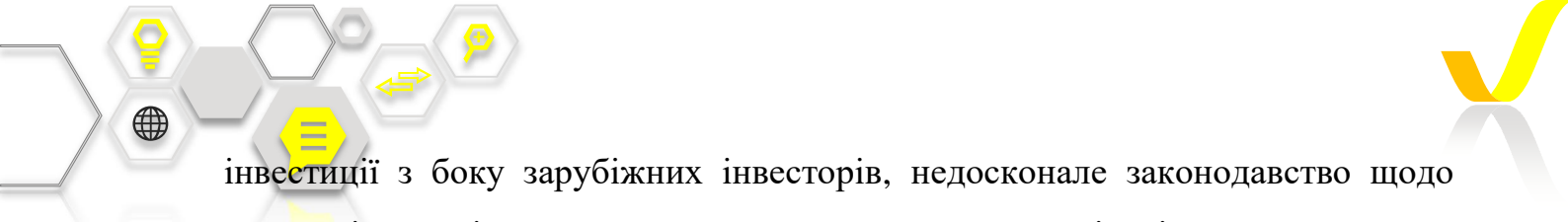
Таблиця 3

Науково-технічний потенціал України за період з 2013-2023 роки

Роки	Кількість працівників			У тому числі
	усього	з них мають науковий ступінь		Дослідники
		доктора наук	доктора філософії (кандидата наук)	
2013	155386	11155	41196	115806
2014	136123	9983	37082	101440
2015	122504	9571	32849	90249
2016	97912	7091	20208	63694
2017	94274	6942	19219	59392
2018	88128	7043	18806	57630
2019	79262	6526	16929	51121
2020	78860	7060	17949	51427
2021	68808	6614	15866	44615
2022	53221	5531	13398	36084
2023	58567	5822	14187	38845

Викладені вище статистичні дані, демонструють погіршення динаміки змін показників науково-технічних кадрів. Для росту зайнятих в даній сфері працівників, слід створити економічні та організаційні умови задля залучення великої кількості незатребуваного наукового потенціалу, зокрема, такі умови як: гідна оплата праці, відповідна кваліфікація, створення сприятливих умов роботи, державна підтримка наукових кадрів, стимулююча їх розвиток, тощо [26].

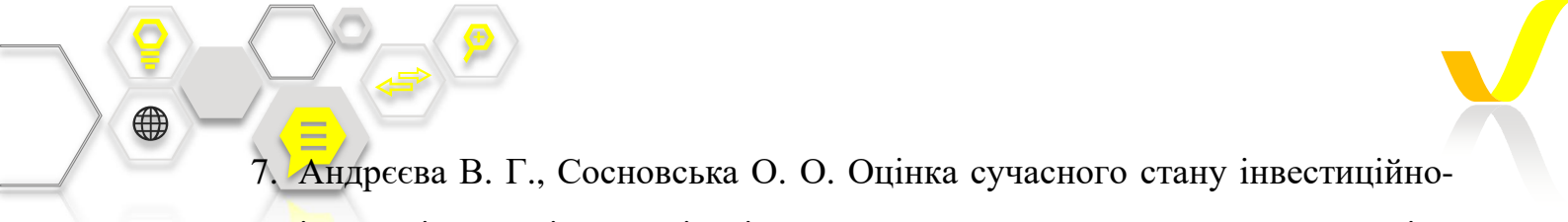
Висновки. Загалом слід зазначити, що рівень інноваційного розвитку України не у повній мірі відповідає вимогам та євроінтеграційним пріоритетам. Основними причинами поточного стану інноваційного розвитку українських підприємств є: відсутність заохочень в суб'єктів господарств до здійснення інновацій, брак коштів, відсутня підтримка з боку держави та

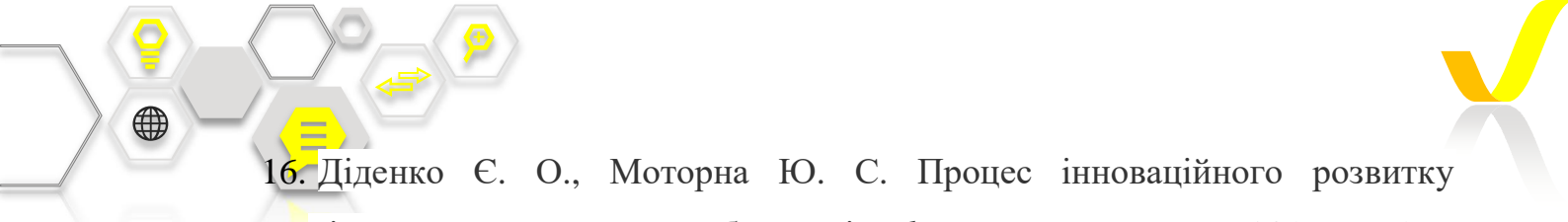

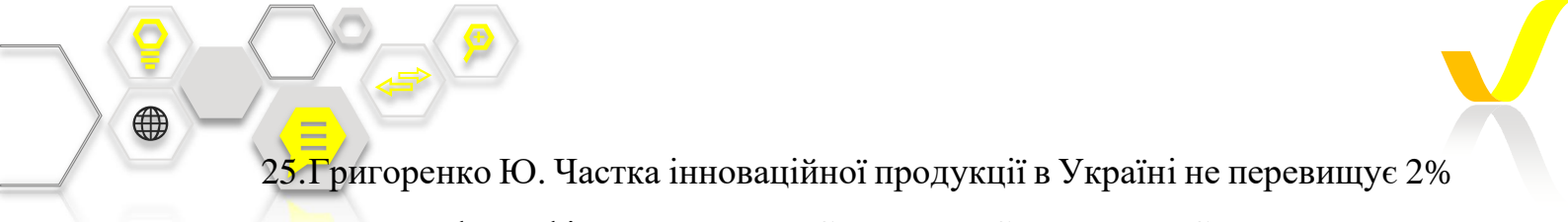
інвестиції з боку зарубіжних інвесторів, недосконале законодавство щодо питань інноваційного розвитку країни. Розвиток освіти і науки має стати необхідним фундаментом задля втілення інноваційних ідей та розробок. Заходи впровадження державної інноваційної політики повинні включати програми та проекти, спрямовані на розвиток конкурентоспроможних і пріоритетних виробництв через залучення приватних інституційних інвесторів, таких як комерційні банки та інвестиційні фонди, для підтримки інновацій. Також необхідно створити механізми економічного стимулювання інноваційного розвитку підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Геєць В., Семиноженко В. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2006. 272 с.
2. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». Official website of the Parliament of Ukraine. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/en/2632-17/> (дата звернення: 25.08.2024).
3. Бондаренко Н. Напрями підвищення інноваційної активності промислових підприємств. Донбас-2020: перспективи розвитку очима молодих вчених : Матеріали V науково-практ. конф., м. Донецьк, 25–27 трав. 2010 р. С. 973.
4. Ілляшенко С., Біловодська О. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія. Суми : Унів. кн., 2010. 281 с.
5. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ: монографія. Київ : Вища школа, 2002. 372 с.
6. Яненко І. Г., Позур С. С., Катаєва О. А. Інноваційна діяльність промислових підприємств України: стан та перспективи розвитку. Наукові праці. Економіка. 2016. Т. 285, № 273. С. 89–94.

-
7. Андрєєва В. Г., Сосновська О. О. Оцінка сучасного стану інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств реального сектора економіки України. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 68–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2016_1_9
 8. Демченко О., Бутівчак К. Сучасний стан інноваційної діяльності в Україні та шляхи її вдосконалення. *Молодий вчений*. № 12. С. 12–14.
 9. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Цвик О. Г. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 5–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_3.
 10. Левківський О. В. Міжнародні індикатори оцінки інноваційного потенціалу України та його реалізації. *Інтелект XXI*. 2017. № 4. С. 78–82.
 11. РБК-Україна. Семиноженко: Наше стратегічне завдання – побудова інноваційної економіки. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/seminozhenko-nashe-strategicheskoe-zadanie---postroenie-innovatsionnoy-27102011222900> (дата звернення: 28.08.2024).
 12. Стадник В., Головчук Ю. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВА. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк. «Рута», 2020. 232 с.
 13. Ціпуринда В. С. Пріоритети системи управління інноваційним розвитком підприємства // *Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 29-30 листопада 2023 р. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 341-344.*
 14. Денисенко М. П., Генік А. М. Організаційні структури для реалізації інновацій на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 31–34.
 15. Дикань В. В. Державне регулювання процесів інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Дикань, Н. Л. Фролова // *Чернігівський науковий часопис. Серія 1 : Економіка і управління*. - 2019. - Вип. 1 (10). - С. 44-53.

-
16. Діденко Є. О., Моторна Ю. С. Процес інноваційного розвитку підприємства та його особливості. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6848> (дата звернення: 28.08.2024).
 17. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* : матеріали VIII Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 22–24 верес. 2022 р.
 18. Ілляшенко С., Шипуліна Ю., Ілляшенко Н. Вплив міжнародного іміджу України на перспективи її повоєнного інноваційного розвитку. *Маркетинг і цифрові технології*. 2023. Т. 7, № 3. С. 24–38.
 19. Касич А. О. Національна інноваційна система як форма ефективної взаємодії бізнесу, держави, освіти та науки / А. О. Касич // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, м. Київ, 4 жовтня 2019 р. - Київ : КНУТД, 2019. - С. 41-42.
 20. Гринько, Т. В., & Козік, В. А. (2019). ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ. *Економічний простір*, (151), 148-157.
 21. Сіленко О. Е., Пуліна Т. В., Хмара Н. О. Удосконалення управління інноваційною діяльністю науково-виробничого підприємства. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2020. № 1. С. 78–84.
 22. Global Innovation Index 2023. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4680> (date of access: 25.08.2024).
 23. Про інноваційну діяльність. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 25.08.2024).
 24. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 14.08.2024).

25. Григоренко Ю. Частка інноваційної продукції в Україні не перевищує 2% – Інфографіка – GMK Center. GMK. URL: <https://gmk.center/ua/infographic/chastka-innovacijnoi-produkcii-v-ukraini-ne-perevishhuie-2/> (дата звернення: 25.08.2024).

26. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2022 році. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Доповідь-про-якість-вищої-освіти-в-Україні.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).